

POSTANOWIENIE

Dnia 26 lutego 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Beata Janiszewska

SSN Aleksander Stępkowski (sprawozdawca)

SSN Tomasz Przesławski

SSN Agnieszka Żywicka

po rozpoznaniu 26 lutego 2026 r. na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych

sprawy z wniosku SSO X. Y.

o ponowne zbadanie spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności w sprawie Sądu Okręgowego w Warszawie, III C 2023/21,

uchyla postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z 17 kwietnia 2023 r. w sprawie III C 2023/21 w całości oraz odrzuca wniosek powoda.

[K.O.]

UZASADNIENIE

Przed Sądem Okręgowym w Warszawie, w sprawie III C 2023/2, pismem z 1 grudnia 2021 roku powód M.J. wniósł o wyłączenie od rozpoznania sprawy sędziego X. Y.. W uzasadnieniu wnioskodawca wskazał, że sędzia objęty wnioskiem został powołany na swój urząd na skutek rekomendacji aktualnej Krajowej Rady Sądownictwa, co z uwagi na wadliwe jego zdaniem skonstruowanie tego ciała, sprawiać ma, że nie daje on gwarancji niezawisłego i bezstronnego sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

Sędzia X. Y. złożył oświadczenie, że pomiędzy nim a stronami postępowania nie zachodzą żadne okoliczności, które mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności.

Postanowieniem z 17 kwietnia 2023 r., sygn. XXIV Co 30/23, Sąd Okręgowy w Warszawie postanowił:

1. wyłączyć sędziego X. Y. od orzekania w sprawie o sygnaturze III C 2023/21;
2. znieść postępowanie w sprawie III C 2023/21 z udziałem sędziego X. Y. od chwili wniesienia pozwu.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu ww. postanowienia wskazał, że wniosek powoda o wyłączenie sędziego sformułowany został na podstawie art. 49 k.p.c. a w razie jego nieuwzględnienia wnioskował on o przeprowadzenie badania o jakim mowa w art. 42a p.u.s.p. W wyniku tego badania stwierdził, że „sędzia X. Y. nie spełnia standardu bezstronności i niezawisłości” opierając to rozstrzygnięcie głównie na krytycznej ocenie Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Powołano się przy tym m.in. na uchwałę niepełnych trzech Izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA 1-4110-1/20 oraz orzecznictwo TSUE i ETPC. Na tej podstawie Sąd Okręgowy uznał, że sędzia powołany na wniosek tak ukształtowanej KRS został powołany wadliwie, przez co nie może on zdaniem Sadu Okręgowego zapewnić stronom rozpoznania sprawy w sposób niezawisły i bezstronny. W ten sposób Sąd Okręgowy uznał, że sędzia X. Y. nie spełnia standardu bezstronności i niezawisłości o jakim mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 EKPC, a konsekwencją tego musiało być wyłączenie go od orzekania w sprawie III C 2023/21 i zniesienie postępowania z jego udziałem.

SSO X. Y. złożył wniosek o ponowne rozpoznanie sprawy w trybie art. 42a § 13 p.u.s.p.

Zarządzeniem Przewodniczącego Wydziału I Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych ww. wniosek o ponowne rozpoznanie sprawy zarejestrowano w repertorium NB.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Wniosek złożony przez sędziego X. Y. podlegał uwzględnieniu prowadzącemu do uchylenia postanowienia wydanego przez Sąd Okręgowy, bowiem wniosek złożony przez powoda podlegał odrzuceniu.

2. W odniesieniu do sędziów orzekających w sądach powszechnych jedynymi przepisami w systemie prawnym, które pozwalają na formułowanie wniosku o wyłączenie sędziego ze względu na wątpliwości co do okoliczności powołania tegoż sędziego, są przepisy art. 42a § 3-14 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej: p.u.s.p.) obowiązujące na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 1259; dalej: „ustawa nowelizująca”). Okoliczność ta przesądza, że wniosek sformułowany przez powoda, w momencie jego procedowania przez Sąd Okręgowy, mógł zostać rozpoznany jedynie na podstawie art. 42a § 3 - § 14 p.u.s.p., pod warunkiem spełnienia wszystkich określonych tam wymagań formalnych, a w pozostałych wypadkach winien zostać odrzucony.

Jedynym przepisem, który – na zasadzie daleko idącego wyjątku – dopuszcza wyłączenie sędziego w wyniku weryfikacji spełnienia przezeń wymogów niezawisłości i bezstronności w oparciu o badanie okoliczności towarzyszących powołaniu tego sędziego i jego postępowania po powołaniu jest art. 42a § 3 p.u.s.p. Aby jednak do tego wyłączenia mogło dojść, konieczne jest wykazanie, że w okolicznościach danej sprawy wątpliwości, które dotyczą powołania sędziego i jego postępowania po powołaniu, mogą prowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności przy rozpoznawaniu danej sprawy. Tym samym ewentualne wątpliwości dotyczące okoliczności towarzyszących powołaniu sędziego nie są wystarczające do jego wyłączenia ze składu orzekającego, konieczne jest bowiem w szczególności wykazanie ich związku z okolicznościami konkretnej sprawy, od rozpoznania której sędzia miałby zostać wyłączony.

Intencją Sądu Okręgowego było rozpoznanie wniosku powoda w trybie art. 42a p.u.s.p. Przemawia za tym w szczególności fakt, że w skarżonym postanowieniu jako jedną z podstaw wniosku wskazano art. 42a p.u.s.p. (k. 23). Ponadto na ostatniej stronie uzasadnienia Sąd posługuje się terminologią właściwą

dla art. 42a § 3 p.u.s.p. wskazując, że „sędzia X. Y. nie spełnia standardu bezstronności i niezawisłości [...]” (k. 24v). Sąd Okręgowy dokonywał zatem oceny spełnienia przez sędziego standardów niezawisłości oraz bezstronności, o których mowa w art. 42a p.u.s.p. koncentrując się na okolicznościach powołania sędziego X. Y..

Potencjalne zakwestionowanie przez sąd niezawisłości sędziego objętego wnioskiem sformułowanym na podstawie tego przepisu wywołuje nie tylko skutki procesowe, które dotyczą postępowania, w kontekście którego doszło do wyłączenia (jak to ma miejsce przy wyłączeniu na podstawie art. 49-50 k.p.c.), ale także pociąga za sobą skutki potencjalnie dotkliwe dla sędziego osobiście. Takie postanowienie może bowiem, w ocenie niektórych, podawać w wątpliwość cechy pozwalające sprawować urząd sędziego. W związku z tym sędziemu musi zostać zagwarantowane prawo do obrony. Z tego też względu ustawodawca, wprowadzając w art. 42a § 3 p.u.s.p. wyjątkową możliwość oceny wpływu, jaki okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego mogłyby mieć na jego sposób orzekania, nie tylko obwarował tę możliwość wieloma wymaganiami formalnymi, ale – w sytuacji, gdyby wniosek został uwzględniony (art. 42a § 13 zd. pierwsze p.u.s.p.) – przyznał sędziemu prawo do wnioskowania o ponowne rozpoznanie wniosku przez Sąd Najwyższy (art. 42a § 13 zd. drugie p.u.s.p.). Regulacja ta jest konsekwencją uwzględnienia norm konstytucyjnych i gwarantuje osobom pełniącym służbę jako sędziowie ochronę przed niesłusznymi pomówieniami.

Możliwość żądania ponownego rozpoznania wniosku przez pięcioosobowy skład Sądu Najwyższego jest ściśle skorelowana z warunkową i ograniczoną czasowo możliwością badania wniosku o wyłączenie z uwzględnieniem okoliczności dotyczących powołania, a konkretniej – potencjalnych nieprawidłowości, jakie w ramach tej procedury mogłyby zaistnieć. Rozdzielenie tych dwóch aspektów (możliwości ponownego rozpoznania wniosku i oceny w ramach niego prawidłowości powołania sędziego) prowadziłoby do podważenia podstawowych gwarancji niezawisłości sędziowskiej i destabilizacji statusu sędziego jako osoby wykonującej władzę sądenia w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. Dlatego w odniesieniu do sędziów orzekających w sądach powszechnych jedynymi przepisami w systemie prawnym pozwalającymi na formułowanie wniosku

o wyłączenie sędziego, którego elementem są wątpliwości co do okoliczności jego powołania, są obowiązujące na podstawie ustawy nowelizującej, art. 42a § 3-14 p.u.s.p.

Powód złożył wniosek o wyłączenie z uwagi na to, że „nominaci politycznej KRS nie są sędziami w rozumieniu prawa a ich powołanie na urząd sędziego jest bezskuteczne”. Treść wniosku przesądza, że wnioskodawcy chodzi o sędziów, których powołanie poprzedziła procedura nominacyjna przed Krajową Radą Sądownictwa (KRS) w składzie ukształtowanym uchwaloną 8 grudnia 2017 r. nowelizacją ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (dalej: u.KRS). Z tego względu wniosek, jako osnowę faktyczną wskazuje na okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego. Tym samym wniosek sformułowany przez powoda zmierzał do weryfikacji okoliczności towarzyszących powołaniu sędziego i jako taki mógł zostać rozpoznany jedynie w trybie określonym w art. 42a § 3 - § 14 p.u.s.p.

W świetle poczynionych powyżej rozważań należy stwierdzić, że niezależnie od tego, czy sąd dokonujący oceny spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności orzekał na podstawie art. 42a p.u.s.p., czy też w oparciu o ogólną regulację kodeksu postępowania cywilnego, tj. art. 49 k.p.c., w przypadku gdy postanowienie o wyłączeniu sędziego zostało wydane z uwzględnieniem okoliczności jego powołania, sędziemu temu przysługuje zawsze wniosek o ponowne rozpoznanie do Sądu Najwyższego, na zasadach właściwych dla testu niezawisłości i bezstronności.

3. Wniosek powoda nie mógł zostać rozpoznany na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. bowiem orzekanie na podstawie tego przepisu k.p.c. prowadziłoby do naruszenia art. 45 ust. 1 oraz art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, co wynika wprost z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 23 stycznia 2022 r. (P 10/19, OTK ZU A 2022, poz. 14, Dz.U. z 2022 r., poz. 480). Wyrok ten stwierdza, że art. 49 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim za przesłankę mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie uznaje jakąkolwiek okoliczność odnoszącą się do procedury powoływania tego sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej

Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu, jest niezgodny z: art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP.

Z tego względu, zapewnienia Sądu Okręgowego, jakoby zaskarżone orzeczenie nie było próbą podważania kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej do powoływania sędziów (k. 24 r), jest kontrfaktyczne.

4. Sama ustawowa konstrukcja środka pozwalającego oceniać bezstronność i niezależność sędziego przy uwzględnieniu okoliczności towarzyszących jego powołaniu wymaga bezwzględnie wskazania również przemawiających za wnioskiem okoliczności towarzyszących postępowaniu sędziego po powołaniu, które mogą, w kontekście określonych okoliczności konkretnej sprawy, wskazywać na wątpliwości co do zdolności dochowania przez tego sędziego, wymogów niezawisłości i bezstronności, które mogą oddziaływać na wynik tej konkretnej sprawy. We wniosku zabrakło jednak wskazania takich okoliczności, odnoszących się do sprawy III C 2023/21, toczącej się przed Sądem Okręgowym w Warszawie.

Z powyższych względów, wniosek powoda o wyłączenie SSO X. Y. podlegał odrzuceniu jako niespełniający kryteriów formalnych stawianych przed wnioskami formułowanymi na podstawie art. 42a § 3 p.u.s.p., który jest jedyną podstawą prawną pozwalającą formułować wniosek o wyłączenie w oparciu o okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego.

5. W świetle powyższych ustaleń, Sąd Najwyższy na podstawie art. 42a § 13 p.u.s.p. uchylił zaskarżone postanowienie i odrzucił wniosek powoda na podstawie art. 42a § 8 p.u.s.p.

[az]

[r.g.]